

**ВЪПРОСНИК ЗА ДЪРЖАВЕН ИЗПИТ
МАГИСТЪРСКА ПРОГРАМА „ИКОНОМИКА И ФИНАНСИ“
РЕДОВНО И ЗАДОЧНО ОБУЧЕНИЕ**

**Програмата за държавен изпит е утвърдена с
Протокол №6/17.02.2026 г. на Факултетния съвет на
Стопанския факултет и влиза в сила за випуск 2025/2026 г.**

ЧАСТ I. МИКРОИКОНОМИКА

1. Въведение в микроикономическата теория. Ресурсна ограниченост. Основен икономически проблем. Рационално поведение. Стойност и цена. Алтернативна цена.
2. Граница на производствените възможности. Икономическа ефективност. Икономически системи за разпределение на ресурсите. Кръгооборот на дохода.
3. Предпочитания на потребителите. Принцип на намаляващата пределна полезност. Крива безразличието и бюджетна линия. Максимизация на полезността при бюджетно ограничение.
4. Търсене и предлагане на индивидуалните пазари. Анализ на търсенето и предлагането. Еластичност. Пазарно равновесие.
5. Производство и разходи: производствен процес. Закон за намаляващата възвращаемост. Общ, среден и пределен продукт. Производствена функция в краткосрочен и дългосрочен план.
6. Приходи и печалба. Максимизация на печалбата. Решение за прекратяване на производството.
7. Съвършена конкуренция. Пазарно и фирмено търсене и предлагане. Поведение на конкурентната фирма. Съвършена конкуренция и разпределителна ефективност.
8. Монопол и причини за съществуването му. Пазарно равновесие при липса на конкуренция. Монополна печалба. Ценова дискриминация.
9. Олигопол и олигополен пазар. Видове бариери за навлизане. Олигополно поведение. Картел. Прости олигополни игри и тяхното равновесие.
10. Публични блага. Обща характеристика. Проблемът с гратисчиата. Търсене и предлагане на публични блага. Оптимизиране на предлаганото количество публични блага.

ПРЕПОРЪЧИТЕЛНА ЛИТЕРАТУРА:

1. Коландър, Д., Основи на икономиката. Втори том: Микроикономика, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, София, 1999

2. Shapiro, D., MacDonald, D. & Greenlaw, S. A. Principles of Microeconomics 3e. OpenStax, 2022, <https://openstax.org/details/books/principles-microeconomics-3e>

ЧАСТ II. МАКРОИКОНОМИКА

1. Обект, предмет и методология на макроикономиката. Връзки и зависимости на макроикономиката с други клонове на икономическата наука. Основни макроикономически школи. Макроикономическа теория и макроикономическа политика. Инструменти и видове макроикономическата политика. Цели на макроикономическия анализ и макроикономическата политика.
2. Секторен модел на националната икономика. Икономически субекти (агенти) в затворена икономика без и с правителствена намеса и в отворена икономика. Причини за държавна намеса в икономиката. Кръгова диаграма на доходите и разходите: синтезирана и детайлизирана версия. Съвкупни доходи и съвкупни разходи. Добавки и изземвания. Макроикономически агрегати. Икономически сектори и бюджетни ограничения.
3. Брутен вътрешен продукт. Методи за изчисляване на БВП: разходен, доходен и производствен. Брутен национален доход и брутен национален разполагаем доход. Други производни показатели на БВП. Брутни национални спестявания. Хипотеза за двойните дефицити. Номинален и реален БВП. Ценови индекси и дефлатор на БВП. Измерване на икономическия растеж и инфлацията. Недостатъци на БВП като измерител на благосъстоянието.
4. Съвкупно търсене. Крива на съвкупното търсене и причини за нейния наклон. Фактори, променящи съвкупното търсене. Съвкупно предлагане. Краткосрочно и дългосрочно съвкупно предлагане. Потенциален и фактически БВП. Фактори, влияещи върху съвкупното предлагане. Макроикономическо равновесие в краткосрочен, средносрочен и дългосрочен план. Производствен разрыв. Промени в макроикономическото равновесие.
5. Икономически растеж. Видове икономически растеж. Основни фактори на растежа. Икономически цикъл. Обяснения на цикличността в икономическото развитие. Продължителност и общи черти в проявлението на икономическите цикли. Фази на икономическия цикъл. Стагфлация. Динамика на макроикономическите показатели през различните фази на икономическия цикъл. Лагове в икономиката.
6. Заетост и безработица. Видове безработица. Пълна заетост и естествена безработица. Закон на Оукън. Видове инфлация според причините за нейното възникване. Номинален и реален валутен курс и лихвен процент. Зависимост между инфлацията, валутния курс и лихвения процент. Теории за връзката между инфлацията и безработицата. Краткосрочна и дългосрочна крива на Филипс. Икономически последици от безработицата и инфлацията. Очаквана инфлация и реален лихвен процент.
7. Кейнсиански подход за краткосрочен макроикономически анализ: допускания и променливи. Компоненти на съвкупните разходи. Функция на потребление и спестяване. Средни и пределни склонности към потребление и спестяване. Брутни вътрешни инвестиции. Пределна ефективност на капитала, акселератор

и функция на инвестициите. Чист износ. Макроикономическо равновесие по кейнсианския модел. Кейнсиански мултипликатор. Парадокс на спестяванията. Кейнсианско обяснение на безработицата и инфлацията. Изводи от кейнсианския модел.

8. Цели на макроикономическата политика. Видове макроикономическа политика. Фискална политика. Оценка на фискалната стабилност. Държавен бюджет и бюджетни салда. Структурно и циклично бюджетно салдо. Автоматични бюджетни стабилизатори. Лагове и ефективност на фискалната политика. Правителствен дълг. Управление на правителствения дълг. Връзка между бюджетния дефицит и държавния дълг.
9. Същност и функции на парите. Предлагане на пари. Парична маса и парични агрегати. Депозитна и парична мултипликация. Търсене на пари. Кейнсиански мотиви за търсенето на пари. Равновесие на паричния пазар. Парични институции: търговски банки и централна банка. Основни функции. Баланс на търговските банки и централната банка. Мандат на централната банка. Парична политика. Конвенционални и неконвенционални инструменти на паричната политика. Лагове и ефективност на паричната политика. Координиране на целите на фискалната и паричната политика. Правило на Тейлър.
10. Неокласически подход за дългосрочен макроикономически анализ. Неокласическа теория на заетостта и производството. Производствена функция. Определяне на равнището на труда и капитала. Неокласическо обяснение на безработицата. Закон на Сей. Неокласическа теория за лихвения процент и търсенето на пари. Количествена теория на парите. Динамика на цените в неокласическия модел. Класическа дихотомия на парите. Възгледи на неокласиците за макроикономическата политика. Крива на Лафер.

ПРЕПОРЪЧИТЕЛНА ЛИТЕРАТУРА:

1. Златинов, Д., Макроикономическа теория и политика, София, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2022
2. Златинов, Д., Макроикономическа теория и политика: Учебно помагало, София, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2022
3. Коландър, Д., Основи на икономиката. Първи том: Макроикономика, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, София, 1999
4. Dornbusch, R., S. Fischer, R. Startz. Macroeconomics. McGraw Hill International Edition, 13th Edition, 2017
5. Parkin, M., Macroeconomics, 14th Edition, Pearson, 2023

ЧАСТ III. МЕЖДУНАРОДНА ИКОНОМИКА

1. Класическа теория на международната търговия. Основни тези на меркантилистите за ефектите от международната търговия върху националната и световната икономика. Модели на еднофакторна икономика. Допускания. Модел на Адам Смит за абсолютните търговски предимства. Модел на Дейвид Рикардо за сравнителните предимства. Ограничения на моделите на Смит и Рикардо в съвременен план.

2. Неокласическа теория на международната търговия. Модел на двуфакторна икономика. Допускания. Модел на Хекшир-Олин. Теорема на Хекшир-Олин и определяне на факторната надареност. Теорема на Столпер-Самюелсън. Теорема на Рибчински. Емпирични доказателства на модела на Хекшер-Олин. Парадокс на Леонтиев.
3. Съвременни теории за международната търговия. Гравитационен модел. Междурегионална търговия и икономическа география. Външни и вътрешни икономии от мащаба. Транспортни разходи, търговски разходи и експортни решения.
4. Инструменти на външнотърговската политика. Тарифни ограничения на световната търговия. Мита и видове мита. Функции на митата. Оптимално и забранително мито. Номинална и реална степен на митническа защита. Статични ефекти от налагането на тарифни, нетарифни и финансови ограничения върху световната търговия. Потребителски, производствен и обществен излишък. Графично и аналитично представяне. Изводи за възможностите на външнотърговската политика. Съпоставка на статичните ефекти от алтернативни търговски политики.
5. Нетарифни ограничения върху вноса на стоки: вносна квота, споразумения за разпределение на пазарите, изисквания за местно участие в производството, технически норми и стандарти и политика на държавни поръчки. Нетарифни ограничения върху износа на стоки: доброволни износни ограничения. Вътрешни и експортни субсидии. Застраховане и рискове при външната търговия. Дъмпинг в международната търговия. Либерализация и протекционизъм. Аргументи в защита на и против свободната търговия.
6. Външнотърговска политика на световно и регионално равнище. Общо споразумение за митата и търговията (General Agreement on Tariffs and Trade) и Световна търговска организация (World Trade Organisation) – създаване, структура и основни функции. Обща търговска политика на ЕС. Специфики на вътрешнообщностната търговия и търговията с трети страни. Основни форми на икономическата интеграция: преференциални търговски зони; зони за свободна търговия; митнически съюзи; вътрешен пазар и икономически и валутен съюз.
7. Международни валутни системи – исторически преглед. Биметализъм. Латински валутен съюз. Златен стандарт – предимства и недостатъци. Механизъм на Хюм. Бретънуудска система на фиксираните валутни курсове. Принципи на изграждане. Същност и роля на Международния валутен фонд и Световната банка. Парадокс на Трифин. Споразумение от Ямайка и установяване на система на плаващи валутни курсове.
8. Европейски Икономически и паричен съюз. Етапи на изграждане. Оптимална валутна зона. Предимства и недостатъци на икономическата интеграция в Европа. Еврозона. Процес на приемане на еврото. Номинална и реална конвергенция. Парични и валутни режими. Фиксирани и плаващи валутни курсове – предимства и недостатъци.
9. Финансова глобализация. Валутен пазар. Видове валутни курсове. Сделки и участници на валутния пазар. Мотиви за участие на валутния пазар. Непокрит и

покрит лихвен паритет. Модел на валутния пазар. Търсене и предлагане на валута. Равновесие на валутния пазар. Фактори, влияещи върху търсенето и предлагането на валута.

10. Платежен баланс. Принципи на съставяне. Аналитично и стандартно представяне. Компоненти на платежния баланс при аналитично представяне. Политика на конкурентна девалвация. Условие на Маршал–Лернер. Ефект на кривата J. Международна инвестиционна позиция. Брутен външен дълг. Оценка на brutния външен дълг. Възможности за реструктуриране на външния дълг. Агенции за кредитен рейтинг. Ситуационни и оценъчни показатели (основни индикатори) за оценка на външнодълговото натоварване.

ПРЕПОРЪЧИТЕЛНА ЛИТЕРАТУРА:

1. Appleyard, D., A. Field, International Economics, Tenth Edition, McGraw-Hill Irwin, New York, 2016
2. Krugman, P., M. Obstfeld, M. Melitz, International Economics, Eleventh Edition, Addison-Wesley, Pearson, 2018
3. Сотирова, Е., В. Иванова, Световна икономика, изд. Тракия М, София, 2015
4. Стефанов, Ст., Международна икономика, изд. Болидинс, София, 2009
5. Албек, Х., Т. Седларски, Международна икономика, Унив. изд. „СУ Св. Климент Охридски”, София, 2013

ЧАСТ IV. ФИНАНСИ

1. Финансови отчети и финансов анализ на компанията. Връзка между баланс, отчет за приходите и разходите и отчет за паричните потоци. Основни показатели и коефициенти за ликвидност, рентабилност, ефективност и финансова задлъжнялост. Интерпретация на резултатите и ограничения на финансовия анализ. Качество на печалбата и влияние на счетоводните политики и еднократните ефекти.
2. Стойност на парите във времето и базови приложения в корпоративните финанси. Дисконтиране и капитализация. Настояща и бъдеща стойност. Анюитети и перпетюитети. Настояща стойност като основа за оценка на инвестиционни решения (NPV). Базови принципи на оценка на облигации и акции. Концептуална връзка риск–възвръщаемост.
3. Цена на капитала и капиталова структура на компанията. Алтернативна цена на капитала и компоненти на WACC. Цена на собствения капитал (CAPM) и цена на дълга. Влияние на финансовия ливъридж и данъчния щит. Теоретични подходи към капиталовата структура и практическо приложение при финансови решения.
4. Управление на ликвидността и оборотния капитал. Компоненти на оборотния капитал и паричен цикъл. Политики за управление на вземания, запаси и задължения. Краткосрочно финансиране и инструменти за поддържане на ликвидност. Компромис между риск и доходност при решенията за оборотния капитал.

5. Оценка на компания и сделки по придобивания и сливания. Оценка чрез дисконтирани парични потоци (DCF) и терминална стойност. Сравнителни множители и приложимост при различни отрасли. Синергии, контролна премия и ключови източници на риск. Основи на комплексната проверка (due diligence) и критерии за оценка на финансовото състояние.
6. Същност и функции на публичните финанси. Икономически основания за държавна намеса. Публични блага и външни ефекти. Асиметрична информация и поведенчески аргументи. Инструменти на публичната политика и критерии за оценка на ефективност и справедливост. Пазарни и държавни провали.
7. Данъчна политика и структура на данъчната система. Принципи на данъчното облагане и данъчна справедливост. Преки и косвени данъци и икономически ефекти. Данъчна тежест и данъчна инцидентност. Данъчни стимули и изкривявания. Данъчна конкуренция, ерозия на базата и предизвикателства пред съвременните данъчни системи.
8. Бюджетен процес и управление на публичните разходи. Етапи на бюджетния цикъл и институционална рамка. Средносрочно бюджетиране и фискално планиране. Програмно и резултатно бюджетиране. Оценка на публичните политики. Прозрачност, отчетност и управление на фискални рискове.
9. Фискална устойчивост и държавен дълг. Динамика на дълга и ролята на първичния баланс. Взаимодействие между икономически растеж, лихвени разходи и фискална политика. Фискални правила и ограничители. Анализ на устойчивостта и сценарии при шокове.
10. Фискална децентрализация и публични инвестиции. Принципи и модели на фискална децентрализация. Приходна автономия на местната власт и трансферни механизми. Междубюджетни отношения и изравняване. Управление и оценка на публични инвестиционни проекти. Анализ разходи–ползи и публично-частни партньорства.

ПРЕПОРЪЧИТЕЛНА ЛИТЕРАТУРА:

1. Видолова, М., Цв. Игнатов, Корпоративни финанси. Изд. Infinity Creative, София, 2012
2. Герунов, А., Публични финанси – теория и политика, Унив. изд. „СУ Св. Климент Охридски”, София, 2016
3. Михайлов, Й., П. Янгъзов, Основи на корпоративните финанси. София: Меридиан 27, 2022
4. Human, D. N., Public Finance: A Contemporary Application of Theory to Policy, 12th edition, Cengage, 2021
5. Rosen, H. S., T. Gayer, Public Finance (11th ed.). McGraw Hill, 2021

ЧАСТ V. ФИНАНСОВИ ИНСТИТУЦИИ И ПАЗАРИ

1. Инвестиции и финансови инструменти – същност и видове. Дългови инструменти: краткосрочни (търгуеми и нетъргуеми) и дългосрочни (държавни, общински и корпоративни). Капиталови финансови инструменти – същност и видове (обикновени, привилегирани и конвертируеми акции, видове

инвестиционни фондове). Други финансови инструменти. Алтернативни инвестиции.

2. Функции на пазарите за финансови инструменти. Мотиви за търговия. Цените като източник на информация. Първични и вторични борсови пазари – първично публично предлагане, частно пласиране, инвестиционно банкиране. Борсови и извънборсови организирани пазари – принципи на тяхното функциониране (инвестиционни посредници и дилъри, системи на търговия и пазарни индекси). Нововъзникващи пазари. Финансови инвеститори.
3. Инфраструктура на пазарите – принципи и реализация в България. Инвестиционни посредници – роля и място в България. Депозитарни институции. Българска фондова борса АД – организация, пазари, пазарни индекси, видове пазарни поръчки. Регулиране на небанковите финансови институции в България – Комисия за финансов надзор (същност, структура и цели).
4. Фактическа и очаквана възвращаемост на финансови инструменти. Анонализиране на номинална и ефективна основа. Риск и рискови фактори. Видове риск: макро-, мезо- и микрорискове. Количествени измерители на риска – стандартно отклонение, дисперсия. Линия на капиталовия пазар.
5. Безрискови активи – концепция и доходност. Доходност до падежа, текуща доходност и купонна лихва на рискови облигации – същност, зависимости и инвестиционни решения. Кредитоспособност на публичните дружества.
6. Колективни инвестиционни схеми – концепция, предимства и недостатъци, видове според формите на организация. Принципи на действие на колективните инвестиционни схеми и инвестиционна политика. Други форми на колективно инвестиране – инвестиционни дружества от затворен тип, АДСИЦ, дялови инвестиционни тръстове и хедж фондове. Измерители на резултата от инвестиционен портфейл – индекс на Шарп, Трейнор, алфа-коэффициентът на Дженсън. Инвестиране и деинвестиране в колективни схеми.
7. Валутни пазари. Котировки, спредове, арбитраж. Валутни режими. Фактори, влияещи на валутните курсове.
8. Застрахователни компании. Основни принципи при застраховането. Видове застраховки – животозастраховане, здравно осигуряване, имуществено застраховане и застраховане при злополуки. Презастраховане. Пенсионноосигурителни дружества. Видове пенсионни планове.
9. Пенсионноосигурителни дружества и фондове. Функция на пенсионното осигуряване. Видове пенсионноосигурителни системи. Българската пенсионноосигурителна система. Регулиране на българските допълнителни пенсионни фондове и техните управляващи дружества.
10. Краткосрочни банкови кредити – видове: контокорентен кредит, сконтов кредит, акцептен кредит, авалов кредит и ломбарден кредит. Дългосрочни банкови кредити – ипотечен кредит, кредит за жилищно строителство, междинно финансиране на строителството, предварителни заеми за строителство, комунален кредит и дългосрочен инвестиционен кредит. Потребителски кредити

– същност и развитие. Лизингът като форма на кредит – същност и видове (оперативен, финансов и пряк лизинг).

ПРЕПОРЪЧИТЕЛНА ЛИТЕРАТУРА:

1. Петранов, С. Инвестиции. Теория и практика на финансовите инструменти и пазари. Трето разширено и актуализирано издание, 2026:
<https://investments.petranov.education/>
2. Стефанова, П. Банки и кредитно посредничество. Тракия-М, Първо издание, 2000
3. Ross, S.A., R.W. Westerfield, B.D. Jordan. Fundamentals of Corporate Finance. The McGraw-Hill/Irwin, Tenth (Standard) Edition, 2013

м. февруари 2026 г.